

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

AYOL OBRAZINING DAVRIY TRANSFORMATSIYASI: ANTIK ADABIYOT VA HOZIRGI DAVR ADABIYOTI MISOLIDA

Hamzayeva Zebo Murodjon qizi

Rus tili va adabiyoti kafedrası o‘qituvchisi

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

E-mail: z.m.hamzayeva@ipu-edu.uz

Annotatsiya

Mazkur maqolada antik davr adabiyoti va hozirgi davr adabiyotida ayol obrazining tasvirlanishidagi davriy transformatsiya badiiy-estetik, ijtimoiy-falsafiy va psixologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Antik adabiyotda ayol obrazi ko‘pincha mifologik tafakkur, ilohiy kuchlar, taqdir, qahramonlik, sadoqat va fojeaviy qarama-qarshiliklar bilan bog‘liq holda gavdalangan bo‘lsa, hozirgi davr adabiyotida u mustaqil shaxs, ichki kechinmalarga ega subyekt, ijtimoiy muhit bilan ziddiyatga kirishuvchi va o‘zligini anglashga intiluvchi obraz sifatida namoyon bo‘ladi. Tadqiqotda Gomer, Sofokl, Evripid kabi antik mualliflar hamda zamonaviy adabiyot vakillari ijodidagi ayol obrazlari qiyosiy tahlil qilinadi. Maqolada ayol obrazining tarixiy taraqqiyoti adabiyotning inson, jamiyat, axloq va gender munosabatlarini anglashdagi badiiy imkoniyatlarini kengaytirgani asoslanadi.

Kalit so‘zlar: ayol obrazi, antik adabiyot, hozirgi davr adabiyoti, transformatsiya, mifologik tafakkur, gender, ijtimoiy muhit, ruhiy kechinma, badiiy talqin.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Kirish

Adabiyot tarixida ayol obrazi eng qadimiy va serqirra badiiy hodisalardan biri hisoblanadi. Insoniyatning ilk mifologik tasavvurlari, qahramonlik eposlari, tragediyalari, roman va she'riy asarlarida ayol siymosi turli davrlarning dunyoqarashi, axloqiy mezonlari va ijtimoiy tuzilishini aks ettirgan. Shu bois ayol obrazining adabiy talqini faqat estetik masala emas, balki tarixiy, madaniy va ijtimoiy mazmunga ega bo'lgan muhim ilmiy muammodir.

Antik davr adabiyotida ayol obrazlari ko'pincha ilohiylik, taqdir, sadoqat, go'zallik, ona timsoli yoki fojeaviy qarama-qarshiliklar doirasida tasvirlangan. Ular voqealar rivojida muhim o'rin tutgan bo'lsa-da, aksariyat hollarda erkak qahramonlarning qismati, urush, hokimiyat yoki oilaviy burch bilan bog'liq holda talqin qilingan. Hozirgi davr adabiyotida esa ayol obrazining badiiy vazifasi ancha kengaydi. U endilikda faqat go'zallik yoki sadoqat ramzi emas, balki mustaqil fikrlovchi, tanlovga ega, jamiyat bilan muloqot qiluvchi va o'z ruhiy dunyosini anglashga intiluvchi shaxs sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi antik adabiyot va hozirgi davr adabiyotida ayol obrazining tasvirlanishidagi asosiy farqlarni aniqlash, ularning tarixiy-estetik o'zgarishlarini tahlil qilish va ayol obrazining davriy transformatsiyasini yoritishdan iborat.

1. Antik adabiyotda ayol obrazining mifologik va fojeaviy talqini

Antik adabiyotda ayol obrazi qadimgi yunon va rim jamiyatining diniy-mifologik tasavvurlari, axloqiy me'yorlari va ijtimoiy munosabatlari bilan chambarchas bog'liq holda shakllangan. Bu davr asarlarida ayol ko'pincha ma'buda, ona, sodiq rafiq, go'zal yor yoki fojeaviy qahramon sifatida tasvirlangan. Bunday obrazlarda insoniy xususiyatlar bilan birga ilohiylik, taqdirga bo'ysunish va mifologik ramziylik kuchli bo'lgan.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Gomering “Iliada” va “Odisseya” dostonlarida ayol obrazlari qahramonlik dunyosining muhim tarkibiy qismi sifatida namoyon bo‘ladi. Helen obrazi go‘zallik va urush sababchisi sifatida talqin qilinsa, Andromaxa sadoqatli rafiq va ona timsoli sifatida gavdalanadi. Penelopa esa sabr, vafo va oilaviy sadoqatning yuksak namunasi sifatida tasvirlanadi. Bu obrazlar orqali antik dunyo ayolni asosan oilaviy burch, go‘zallik va sadoqat mezonlari asosida baholaganini ko‘rish mumkin.

Sofoklning “Antigona” tragediyasida ayol obrazi an’anaviy chegaralardan biroz tashqariga chiqadi. Antigona faqat itoatkor ayol emas, balki axloqiy e’tiqodi uchun davlat hokimiyatiga qarshi chiqq oladigan kuchli shaxs sifatida tasvirlanadi. Uning fojeasi shaxsiy zaiflikdan emas, balki insoniy burch, qarindoshlik sadoqati va davlat qonuni o‘rtasidagi ziddiyatdan kelib chiqadi. Shu jihatdan Antigona antik adabiyotda ayol obrazining faol va axloqiy pozitsiyaga ega ko‘rinishlaridan biridir.

Evipidning “Medea” tragediyasida esa ayol ruhiyatining murakkab va ziddiyatli tomonlari ochiladi. Medea bir tomondan sevgi, rashk va xiyonat iztiroblarini boshdan kechirgan ayol bo‘lsa, ikkinchi tomondan ijtimoiy va oilaviy adolatsizlikka keskin javob beruvchi fojeaviy obrazdir. Bu asarda ayolning ichki kechinmalari avvalgi antik obrazlarga nisbatan chuqurroq psixologik talqin qilinadi.

2. Antik ayol obrazlarining asosiy xususiyatlari

Antik adabiyotdagi ayol obrazlarini tahlil qilganda bir nechta umumiy xususiyatlar ko‘zga tashlanadi. Birinchidan, ayol obrazi ko‘pincha erkak qahramonlar taqdiri bilan bog‘langan holda tasvirlanadi. Helen, Penelopa, Andromaxa yoki Medea kabi obrazlar alohida badiiy kuchga ega bo‘lsa-da,

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

ularning qismati ko‘pincha urush, oila, nikoh, erkak qahramonning qarori yoki jamiyat qonunlari bilan belgilanadi.

Ikkinchidan, antik adabiyotda ayol go‘zalligi kuchli estetik va ramziy ma‘no kasb etadi. Go‘zallik ba‘zan ilhom va muhabbat manbai sifatida, ba‘zan esa fojea va ziddiyat sababchisi sifatida talqin qilinadi. Helen obrazi bunga yorqin misoldir: uning go‘zalligi shaxsiy fazilat emas, balki butun yunon dunyosi uchun tarixiy-fojeaviy voqealar manbai sifatida ko‘rsatiladi. Uchinchidan, ayol obrazida sadoqat va burch tushunchalari asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Penelopa o‘zining uzoq yillar davom etgan sadoqati bilan ideal ayol sifatida gavdalanadi. Biroq bu ideal, asosan, oilaga sodiqlik va kutish motivi bilan bog‘liq. Demak, antik adabiyotda ayol ideali ko‘pincha faol ijtimoiy harakatdan ko‘ra sabr, vafo va oilaviy sadoqat orqali belgilanadi.

3. Hozirgi davr adabiyotida ayol obrazining yangicha talqini

Hozirgi davr adabiyotida ayol obrazining talqini tubdan o‘zgardi. Zamonaviy adabiyotda ayol endilikda faqat go‘zallik, sadoqat yoki fojeaviy qismat timsoli emas, balki mustaqil tafakkurga ega, ichki dunyosi murakkab, ijtimoiy munosabatlarni baholay oladigan shaxs sifatida tasvirlanadi. Bunday obrazlar orqali yozuvchilar gender tenglik, shaxs erkinligi, ijtimoiy adolatsizlik, ruhiy iztirob va o‘zlikni anglash masalalarini yoritadilar. Zamonaviy adabiyot ayol obrazining ichki psixologiyasiga alohida e‘tibor beradi. Ayol qahramonning fikrlari, ichki monologlari, ruhiy qarama-qarshiliklari va tanlov jarayoni asarning asosiy g‘oyaviy qatlamiga aylanadi. Bunda ayol qahramon tashqi voqealar qurboni sifatida emas, balki o‘z hayoti haqida o‘ylaydigan, jamiyatdagi o‘rnini anglashga intiladigan faol subyekt sifatida namoyon bo‘ladi. Masalan, zamonaviy o‘zbek nasrida ayol obrazlari ijtimoiy muhit, oilaviy munosabatlar, ma‘naviy qadriyatlar inqirozi va shaxsiy tanlovlar fonida kengroq ochiladi. Cho‘lponning

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Zebi obrazi, Abdulla Qodiriyning Kumush va Zaynab obrazlari, keyingi davr adabiyotidagi Oyimtilla va Bonu kabi qahramonlar ayol ruhiyatining turli qirralarini ko'rsatadi. Ular orqali ayol faqat sabrli yoki fidoyi shaxs emas, balki ichki dardi, orzusi, iztirobi va o'ziga xos dunyoqarashi mavjud bo'lgan murakkab obraz sifatida talqin qilinadi.

4. Antik va zamonaviy adabiyotda ayol obrazining qiyosiy farqlari

Antik davr va hozirgi davr adabiyotida ayol obrazining tasvirlanishida bir qator muhim farqlar mavjud. Eng avvalo, antik adabiyotda ayol obrazi ko'proq mifologik, ramziy va taqdirga bog'liq holda tasvirlangan bo'lsa, zamonaviy adabiyotda u psixologik, ijtimoiy va individual xususiyatlari bilan ochib beriladi. Antik adabiyotda ayol ko'pincha erkak qahramon taqdiri yoki jamiyat qonunlari bilan bog'liq obraz sifatida namoyon bo'ladi. Hozirgi davr adabiyotida esa ayol qahramon o'z mustaqil ovozigacha ega bo'ladi. U voqealar rivojining passiv ishtirokchisi emas, balki o'z qarashlari, his-tuyg'ulari va tanlovi bilan asar mazmunini belgilovchi markaziy obrazga aylanadi.

Ikkinchi muhim farq shundaki, antik adabiyotda ayolning qiymati ko'proq go'zallik, sadoqat, ona yoki rafiqacha sifatidagi burchi bilan baholangan. Zamonaviy adabiyotda esa ayolning intellekti, ruhiy erkinligi, ijtimoiy faolligi va shaxsiy tanlovi muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda ayolning ichki dunyosi va shaxsiy izlanishlari alohida badiiy qiymatga ega bo'ladi. Uchinchi farq fojea talqinida ko'rinadi. Antik adabiyotda ayol fojeasi ko'pincha taqdir, ilohiy iroda yoki qahramonlik dunyosidagi axloqiy qarama-qarshiliklar bilan bog'liq. Zamonaviy adabiyotda esa ayol fojeasi ko'proq ijtimoiy adolatsizlik, gender tengsizlik, oilaviy bosim, ruhiy yolg'izlik va jamiyatning ikkiyuzlamachi axloqi bilan izohlanadi.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

5. Ayol obrazining transformatsiyasida ijtimoiy va gender omillar

Ayol obrazining antik davrdan hozirgi zamongacha bo‘lgan transformatsiyasida ijtimoiy va gender omillar muhim rol o‘ynaydi. Jamiyat taraqqiyoti, ta’lim, huquqiy ong, gender tenglik g‘oyalari va shaxs erkinligi masalalarining kuchayishi adabiyotdagi ayol obrazining ham o‘zgarishiga olib keldi. Qadimgi jamiyatlarda ayolning ijtimoiy mavqei ko‘pincha oilaviy vazifalar bilan chegaralangan edi. Shu sababli antik adabiyotda ayolning badiiy qiyofasi ham ko‘proq oila, nikoh, sadoqat va taqdir doirasida shakllandi. Hozirgi davrda esa ayol ijtimoiy hayotning faol ishtirokchisi sifatida talqin qilinadi. U ta’lim oladi, kasb tanlaydi, jamiyatdagi o‘rnini belgilaydi va o‘z hayoti haqida mustaqil qaror qabul qilishga intiladi.

Gender yondashuv nuqtai nazaridan qaralganda, zamonaviy adabiyot ayol obrazini stereotiplardan xoli talqin qilishga harakat qiladi. Ayol endilikda faqat “ideal ona”, “sadoqatli yor” yoki “fojeaviy qurbon” sifatida emas, balki murakkab xarakter, mustaqil shaxs va ijtimoiy subyekt sifatida tasvirlanadi. Bu esa adabiyotda ayol obrazining yangi bosqichga ko‘tarilganini ko‘rsatadi.

6. Transformatsiyaning badiiy-estetik ahamiyati

Ayol obrazining davriy transformatsiyasi adabiyotning o‘zgaruvchan tabiatini, inson haqidagi tasavvurlar kengayib borishini va jamiyatning ma’naviy taraqqiyotini ko‘rsatadi. Antik adabiyotda ayol obrazining ramziy va fojeaviy talqini insoniyatning qadimgi dunyoqarashini aks ettirgan bo‘lsa, hozirgi davr adabiyotida ayolning shaxsiy ovozi, ruhiy erkinligi va ijtimoiy mavqei asosiy badiiy masalalardan biriga aylandi. Bu transformatsiya adabiy obrazning soddadan murakkabga qarab rivojlanganini ko‘rsatadi. Ayol endilikda bir yoqlama ideal emas, balki o‘z ichki ziddiyatlari, orzulari, iztiroblari va tanlovlariga ega inson sifatida tasvirlanadi. Bunday yondashuv adabiyotning

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

psixologik chuqurligini oshiradi va o'quvchini qahramonning ichki olami bilan bevosita muloqotga chorlaydi. Shuningdek, ayol obrazining transformatsiyasi jamiyatdagi insonparvarlik, adolat va tenglik g'oyalarining adabiyotda aks etishini ko'rsatadi. Hozirgi davr adabiyoti ayolning shaxsiy intilishlari, orzulari va ruhiy kechinmalarini badiiy markazga olib chiqish orqali uning insoniy qadr-qimmatini yuksak darajada e'tirof etadi.

Xulosa

Antik adabiyot va hozirgi davr adabiyotida ayol obrazining tasvirlanishi o'rtasidagi farqlar adabiy tafakkur, jamiyat tuzilishi va inson haqidagi qarashlarning tarixiy o'zgarishi bilan bog'liq. Antik adabiyotda ayol obrazi ko'proq mifologik tafakkur, taqdir, sadoqat, go'zallik va fojeaviy burch asosida shakllangan bo'lsa, hozirgi davr adabiyotida u mustaqil shaxs, ruhiy olami murakkab, ijtimoiy ongga ega va o'zligini anglashga intiluvchi obraz sifatida talqin qilinadi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, ayol obrazining davriy transformatsiyasi adabiyotning inson shaxsiyatini chuqurroq anglashga intilishi bilan bog'liq. Antik ayol obrazlari ko'proq ramziy va ideal xususiyatlarga ega bo'lgan bo'lsa, zamonaviy ayol obrazlari psixologik chuqurlik, ijtimoiy faollik va individual tanlov bilan ajralib turadi.

Xulosa qilib aytganda, ayol obrazining antik davrdan hozirgi zamongacha bo'lgan transformatsiyasi adabiyotda ayol siymosining badiiy-estetik imkoniyatlari kengayganini ko'rsatadi. Bu jarayon ayolning faqat go'zallik yoki sadoqat timsoli emas, balki jamiyat, axloq, ruhiyat va shaxs erkinligi muammolarini yorituvchi muhim adabiy kategoriya sifatida shakllanganini tasdiqlaydi.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Homer. Iliad. Translated by Robert Fagles. — New York: Penguin Classics, 1990.
2. Homer. Odyssey. Translated by Robert Fagles. — New York: Penguin Classics, 1996.
3. Sophocles. Antigone. — Oxford: Oxford University Press, 2003.
4. Euripides. Medea and Other Plays. — London: Penguin Classics, 2003.
5. Qizi, H. Z. M. (2024). WOMEN’S ROLES AND GENDER PORTRAYAL IN THOMAS HARDY’S WORKS. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali, 2(57), 344–347. [5, 2]
6. Khamzaeva, Z. (2025). Interpretation of the Female Image in the Novel Bonu from the Perspective of Decadence: Social Crisis and Contradiction of Values. Foreign Linguistics and Linguodidactics, 3(2), 17–22. [6, 3]
7. Qizi, H. Z. M. (2025). Fate, Morality and Women’s Destiny: A Comparative Analysis of Tess of the d’Urbervilles and Bonu. Research Focus, 4(Special Issue 1), 184–186. [7, 5]
8. HAMZAYEVA, Z. (2025). The Conflict Between Pure and Socially Dominant Moral Principles in the Novels Tess of the d’Urbervilles and Bonu. ACTA NUUZ, 1(1.4.1), 332–333. [8, 2]
9. Хамзаева, З. (2025). Толкование женского образа в романе «Бону» с точки зрения декадентства: социальный кризис и противоречие ценностей. Зарубежная лингвистика и лингводидактика, 3(2), 17-22.
10. Hamzayeva, Z. (2026, March). EPISTOLYAR SHAKL VA SHAXSNING PSIXOLOGIK BARQARORLIGI: BOBUR XATLARI VA HARDY, MIRZO ROMANLARINING QIYOSIY TAHLILI. In Conferences (Vol. 1, No. 01).